

CRONICA VIEȚII CULTURALE ȘI ȘTIINȚIFICE

PASSIONSSPIELE ÎN OBERAMMERGAU, BAVARIA – UN SPECTACOL POPULAR DE ANVERGURĂ

La începutul secolului al XVII-lea, Europa Centrală era răvășită de Războiul de Treizeci de Ani (1618–1648) în care s-au remarcat regele suedez Gustav Adolf și generalissimul prinț austriac Albrecht Wenzel von Wallenstein – personajul principal al piesei omonime a lui Friedrich Schiller. Și, cum războaiele aduc nu numai distrugeri și moarte prin foc și sabie, ci și foametea și molimele, parte din continent a fost bântuit de ciuma bubonică. Aceasta a făcut mai multe victime decât războiul propriu-zis, în special în populația civilă.

În sătucul bavarez Oberammergau, plasat într-un peisaj majestuos, cu munți și păduri dese, molima se zice că a fost adusă, în 1632, de un anume Kaspar Schisler. În câteva zile populația s-a contaminat și 80 de adulți au fost secerăți, lucru ce a înspăimântat comunitatea foarte credincioasă, care a pus totul pe seama pedepsei divine pentru păcatele comise. În 1633, cucernicii săteni, în frunte cu preotul catolic al satului, au făcut jurământul că, spre a fi iertați de greșelile comise care-L supăraseră pe Cel Atotputernic și pentru a fi oprită ciuma, vor înscena cu regularitate, la fiecare 10 ani, Patimile Mântuitorului. Și, din acel moment, nimeni nu a mai căzut bolnav și flagelul s-a stins.

Oberammergau nu a fost singura comunitate care a depus acest jurământ; în Bavaria au existat peste 400 de alte localități care au organizat, în acea vreme, spectacole în care era prezentat Ciclul Patimilor, dar, după dispariția pericolului molimei, fervoarea lor religioasă a scăzut și nu le-au mai interpretat. Doar Oberammergau a continuat, cu tenacitate, să țină această reprezentație de-a lungul secolelor. Prima de acest fel a avut loc în 1634. În primii 200 de ani, spectacolul se dădea în cimitirul din preajma bisericii. Ulterior a fost construită o sală specială. Din 1680 s-a decis ca piesa să fie jucată la finele fiecărei decade. Doar de două ori, în decurs de 400 de ani, nu a fost dată reprezentația, și aceasta din cauze independente de voința localnicilor: în 1770 a fost interzisă de stat, iar în 1940 a fost împiedicată de desfășurarea celui de-al Doilea Război Mondial. Din cauza crizei de după Marele Război în care Germania fusese înfrântă și a compensațiilor datorate Aliaților ce se resimțeau în toată țara, spectacolul din 1920 a fost amânat pentru 1922. La fel cum și cel de după exact 100 de ani a fost reprogramat în 2022 din cauza pandemiei de Covid 19.

Sătenii, cu mic cu mare, s-au implicat încă de la începuturi în organizare, fiecare după puterile sale. Erau și au rămas niște amatori pasionați, motivați de jurământul către Unul Dumnezeu, reînnoit de mai multe ori. Ultima dată, acesta a fost reînnoit pe 20 octombrie 2018 în cadrul unui serviciu ecumenic ținut de episcopii de confesiune catolică și evanghelic-luterană. Chiar în anii recentii ai pandemiei s-a pus problema de a reînnoi acest jurământ, așa cum mărturisește regizorul Chritian Stückl în materialul de presă al evenimentului, dar, până la urmă, nu s-a mai considerat oportun.

Fig. 1 – Fațada Teatrului din Oberammergau, foto ASI.

Spectacolul s-a impus de-a lungul timpului și a atras public nu numai din Germania, ci și din străinătate. Trimis de Gheorghe Asachi la studii la Koeniglich Bayerische Akademie der Bildenden Künste din München, Gheorghe Panaiteanu-Bardasare avea să asiste la spectacol, împreună cu tovarășul său de studii, Gheorghe Lemeni, și, într-o scrisoare din 24 decembrie 1840, să-i relateze, cu entuziasm și lux de amănunte, protectorului său de la Iași, cele văzute¹.

Spațiul în care se desfășoară actualmente spectacolul a fost edificat în mai multe etape: amfiteatrul acoperit a fost construit în 1898, iar scena în 1928, după planurile arhitectului Raimund Lang (Fig. 1). În amfiteatru pot lua loc 4 400 spectatori. Trebuie spus că este vorba de un teatru în aer liber, spațiul fiind deschis între sală și scenă. Iar scena – care a primit forma unui teatru al antichității grecești cu o construcție centrală, cu pilaștri angajați și fronton, iar pe

¹ Biblioteca Academiei Române, Cabinetul de Manuscrise, Fond Gh. Asachi, S 21 (1)/CCCXIX: „(...) În trecuta vacanță dându-ne voe Direcția Academiei am fost pe jos cu Domnul Lemeni prin munții Bavariei și ai Tirolului; între cei dintâi am avut norocirea la un sat *Oberammergau* a vedea reprezentația Patimilor Mântuitorului, care atât de natural s-au jucat încât toți privitorii, înduioșați fiind, își ștergea lacrimile; foarte ne-am înfiorat când am văzut suindu-se Hristos pe Cruce și împungându-l cu sulița în coapsă, precum și cutremurul acela de care să răsună Munții; ne închipuiam în adevăr că ne aflăm trăind pe vremea lui Hristos. Localul acesta este făcut de scândură descoperit în forma unui amfiteatru. Scena îi destul de mare încât sunt făcute mulțime de uliți pe dânsa, actorii cu coriștii să alcătuescu mai mult de 1 300 persoane, cari toți sunt țărani cu femeile și fiii lor din satul sus numit, asămine și orchestra căci altul străin nu poate a îmbrățașă o asămine carieră. Reprezentația amânduror testamenturi s-a început dimineața la 8 oare și au ținut până la asfințitul soarelui, încât numai 1 ceas am avut vreme de prânzit, iar alții postea.

La acest spectacol au fost la 6 000 privitori, asămine Craiul de Bavaria, de Virtemberg (sic Württemberg) și acela de Sacsonia cu toată familia lor, precum și alți mai mulți duci și prinți de Germania. (...)”. Vezi și Adrian-Silvan Ionescu, „Două epistole inedite ale lui Gheorghe Panaiteanu-Bardasare din primii ani de studii la München”, în *Revista Arhivelor* nr. 1–2/1999, p. 188, 194.

laturi cu alte corpuri ce sugerau străzile Ierusalimului – dă senzația că se află în plină natură, în spatele ei fiind vizibile piscurile de munte și vegetația (Fig. 2). În fața scenei se află fosa orchestrei. Pentru reprezentațiile de anul acesta, scena a fost parțial modificată pentru a fi mai compactă și a reprezenta Templul din Ierusalim în care se desfășoară întreaga acțiune, acela fiind centrul politic și religios al urbei biblice. De altfel, pentru această producție s-au făcut modificări esențiale atât în text cât și în muzică spre a fi totul mult mai apropiat de vremurile Patimilor, fără a se da loc la interpretări care să offenseze cultul mozaic și să-i acuze pe evreii din vechime pentru moartea Mântuitorului ori să perpetueze sentimentele antisemite²: au fost introduse pasaje în aramaică și toate personajele masculine care îi interpretează pe apostoli, pe negustorii din templu sau pe preoții din Sinedru poartă kipa. În acest sens, regizorul Christian Stückl a făcut însemnate modificări și adăugiri în textul piesei scris de Othmar Weis (1769–1843) și de pastorul Joseph Alois Daisenberger (1799–1883), iar versurile interpretate de coriști au fost prelucrate de Otto Huber. Muzica a fost compusă de Rochus Dadler (1779–1822) în intervalul 1811–1820, fiind ulterior revizuită de Eugen Papst (1886–1956) în 1950 și, din anul 2000, rearanjată și amplificată de compozitorul Markus Zwick, care este actualul director muzical al spectacolului și prim dirijor al orchestrei.

Fig. 2 – Scena în aer liber și amfiteatrul din Oberammergau, foto ASI.

O caracteristică a acestui spectacol grandios este că toți interpreții – fie ei actori, coriști sau instrumentiști ori simpli figuranți – și tot personalul auxiliar trebuie să fie localnici, născuți aici sau trăind de cel puțin 10 ani în sat. Nu sunt acceptați străini. Până în anii '90 interpreții trebuiau să fie doar catolici și protestanți, dar, între timp, componența religioasă a localității s-a modificat radical și, în ultimii ani, au fost acceptați și musulmani: chiar regizorul secund, Abdullah Kenan Karaca, este unul dintre ei, iar Iuda Iscarioteanul este interpretat de Cengiz Görür.

La pregătirea spectacolului se lucrează intens și pe o durată lungă. Pentru reprezentația din 2022 – care este și cel de-al 42-lea spectacol din istoria înscenării Patimilor în acest loc – repetițiile au început cu 6 luni în urmă, pe 6 ianuarie. Orchestra și corul au început mai devreme, în noiembrie 2021. Pentru a semăna apostolilor și patriarhilor din vremurile biblice, pe 17 februarie 2021 – exact când începea Postul Mare al Paștilor, dată cu semnificații profunde în sânul comunității – interpreții și-au lăsat să le crească pletele și bărbile pe care, după încheierea ciclului de reprezentații programate, și le tund, iar părul este adunat și împletit într-o funie care se păstrează în muzeul local, despre care vom vorbi mai jos.

În spectacol sunt implicați 1 800 de săteni, dintre care 120 sunt actori cu roluri mai mari sau mai mici, iar restul simpli figuranți. Între cei din urmă sunt incluși și foarte mulți copii. Pentru fiecare rol se pregătesc doi interpreți, dar pentru premieră aceștia sunt trași la sorți. Astfel, în rolul Mântuitorului, pe 14 mai 2022, a evoluat Rochus Rückel, în acela al Maicii

² Ludwig Mödl, *Foreword. About the character of the play, in 2022 Passion Play, Oberammergau, Gemeinde Oberammergau*, 2022, p. 6–7.

Domnului a fost Andrea Hecht, Pilat din Pont a fost Anton Preisinger, Caiafa a fost Andreas Richter, Iuda a fost Cengiz Görür, Iosif din Arimatea a fost Walter Rutz, Veronica a fost Ursula Mayr etc. Unii dintre ei au mai interpretat același rol sau altele, mai puțin importante, în înscenări anterioare. În comunicatul de presă, ca și în broșura distribuită publicului, era dată întreaga listă a interpreților, cu vârsta fiecăruia, ocupația și participările precedente, inclusiv personajul întrupat.

De scenografia minimalistă și de costume s-a ocupat Stefan Hageneier, iar de ecleraj Günter E. Weiss. S-a optat pentru o costumație sobră, din materiale aspre, în nuanțe de bej și brun pentru Mântuitor, apostoli și preoți, așa cum se presupune că era vestimentația în Țara Sfântă în acele vremuri. Romanii sunt și ei îmbrăcați în tonuri închise: casca, lorica, lancea, cnemidele sunt toate negre, iar Pilat din Pont poartă o tunică neagră, lungă.

Coriștii, atât bărbații cât și femeile și copiii, purtau straie bazate pe acromatisme: bluze și cămăși albe, veste, sacouri, pantaloni sau fuste ori sarafane negre. Astfel, păreau o comunitate tradiționalistă Amish din Pennsylvania în veșmântul de sărbătoare, curat, dar sobru.

În afara celor angrenați direct în spectacol, restul comunității participă la evenimentul care se întinde pe câteva luni – de la premiera din 14 mai până la ultima reprezentație din 2 octombrie – prin oferirea găzduirii și meselor pentru spectatori. Astfel, împreună cu biletul de intrare sunt vândute „pachete” complete cu o noapte sau două de cazare, cu mic dejun și cină. În acest mod, întreaga comunitate are de câștigat din sezonul teatral, o dată la 10 ani. Restaurantele locale sunt luate cu asalt în pauza de 3 ore dintre cele două părți ale spectacolului. Reprezentația începe la orele 14.30 și se încheie la 22.30 în intervalul 14 mai – 14 august, cu pauză de la 17.00 la 20.00, și, respectiv, 13.30–21.30 în intervalul 15 august – 2 octombrie, cu pauză între 16.00 și 19.00.

Satul este spectaculos, atractiv prin casele cu fațadele pictate și profuzia de flori la ferestre ori în grădini. Majoritatea clădirilor datează din secolul al XVIII-lea, iar locuitorii le-au ornamentat cu picturi în frescă prin care au ilustrat momente din istoria locului, cu depunerea jurământului, devoțiunea lor sau activitățile curente (Fig. 3–6). Cartușe cu Sfânta Familie, cu diferiți sfinți sau unele pur decorative, cu motive vegetale, erau plasate deasupra intrărilor sau între ferestrele primului etaj. Una dintre clădiri, edificată între 1774 și 1775, a primit numele Casa lui Pilat, iar înăuntru sunt niște ateliere de artizani (Fig. 7–8).

Locuitorii sunt cunoscuți pentru cioplirea artistică a lemnului din care execută jucării, sculpturi cu tematică religioasă și figurine de diferite dimensiuni pentru Ieslea Nașterii, menită instalării fie în lăcașurile de cult, fie în case particulare, la vremea Crăciunului. O altă activitate este aceea a țesutului lânii și a confecționării de ciorapi, mănuși și papuci de casă. Cam toate casele au la parter magazine cu asemenea produse ori ateliere unde meșteșugarii lucrează, cu spor, sub privirea uimită a turiștilor. Acolo se pot procura oricât de multe personaje sau animale pentru compunerea Ieslei, de dimensiuni foarte diferite, de la cele miniaturale la cele de până la 45–50 cm³. De asemenea, există un magazin care comercializează, în orice anotimp, ornamente pentru bradul de Crăciun, în special globuri artizanale, de sticlă, de o inimaginabilă varietate.

Biserica parohiei catolice, al cărei hram este Sf. Apostoli Petru și Pavel, a fost ridicată între 1736 și 1742 (Fig. 9). Fațada este foarte simplă și nu anunță în vreun fel decorația fastuoasă a interiorului, într-un stil baroc dezlănțuit, cu fresce în care este ilustrat martiriul celor doi sfinți patroni și multe altare cu sculpturi aurite (Fig. 10–11). În jurul lăcașului este cimitirul unde au fost ținute primele reprezentații cu Patimile Mântuitorului.

³ La Bayerisches Nationalmuseum din München, la subsol, este o secțiune unde, în semiobscuritate, sunt expuse diorame cu Ieslea, datând din sec. XVII–XX, unele de mare amploare, cu zeci de personaje, cioplite cu mare măiestrie și atenție pentru anatomie, toate îmbrăcate în costume foarte corecte din punctul de vedere al epocii în care au fost executate.

Fig. 3 – Casă cu fațada pictată, foto ASI.

Fig. 4 – Casă cu fațada pictată, foto ASI.

Fig. 5 – Casă cu fațada pictată, foto ASI.

Fig. 6 – Casă cu fațada pictată, foto ASI.

Fig. 7 – Pilatushaus 1774–1775, foto ASI.

Fig. 8 – Pilatushaus 1774–1775, foto ASI.

Fig. 9 – Biserica cu hramul Sf. Petru și Pavel, Oberammergau, foto ASI.

Fig. 10 – Interiorul bisericii Sf. Petru și Pavel, Oberammergau, foto ASI.

Fig. 11 – Vedere panoramică a interiorului bisericii Sf. Petru și Pavel, Oberammergau, foto ASI.

Fiind vorba de ziua premierei, la ora 11.00 a avut loc o slujbă ecumenică la care au ținut predici și s-au rugat mai mulți înalți prelați ai bisericilor din ținut (Fig. 12). S-au ridicat rugăciuni – Crezul și Tatăl Nostru – și au fost cântate imnuri de întreaga asistență. La intrare ne fusese dată o foaie de hârtie cu partitura și psalmii ce urmau a fi intonați. În stânga scenei era plasat corul și niște instrumentiști cu alămuri. Pentru două piese, pe scenă au urcat vreo 50 de copii adorabili, majoritatea îmbrăcați în costum popular bavarez, care au cântat sub conducerea unei dirijoare (Fig. 13). La finalul acestei ceremonii a ieșit din culise regizorul Christian Stückl, care a ținut o cuvântare, a mulțumit interpreților și a înmănat fiecăruia dintre actori o diplomă și o imagine înrămată a grupului ce pozase în costume biblice. Apoi, întreaga distribuție adunată pe scenă, inclusiv corul, a interpretat un imn de mulțumire către Atotputernicul.

Fig. 12 – Înalți prelați la slujba ecumenică dinaintea premierei, 14 mai 2022, foto ASI.

Această primă parte s-a încheiat la ora 12.40 și a urmat o pauză. Tot publicul s-a răspândit în jurul sălii. Majoritate spectatorilor purtau costume tradiționale bavareze: pantaloni scurți sau trei sferturi, din piele, cu cozondraci brodați cu floarea de colț, jambiere de lână pe pulpe ce le lăsau gleznele goale, haine sau veste gri ori cafenii cu paspoale verzi închise cu nasturi din corn și pălăriiuțe cu panaș învoalt din cozi de cerb, iar femeile cu bluze albe, fuste în diverse nuanțe vesele și șorțuri albe. Ținuta „trachten” este *de rigueur* la asemenea manifestări, iar în jur se aflau multe magazine care comercializau asemenea straie.

Fig. 13 – Corul copiilor în timpul slujbei ecumenice dinaintea premierei, foto ASI.

La 14.30 a început *Passionsspiel*. Sala era plină până la refuz. Se aflau invitate multe persoane oficiale de rang foarte înalt, înconjurate de gărzii de corp, foarte solide și vigilente, care își roteau ochii în toate părțile. Numeroși fotografi de presă urmăreau, cu insistență, personalitățile și luau instantanee ori le rugau să pozeze. Mulți dintre cei onorați în acest fel zâmbeau larg și luau atitudini ca actorii ce pășesc pe covorul roșu, la Hollywood, la decernarea Premiilor Oscar.

La fel ca în teatrul antic, arhitectura austeră a scenei era unicul decor. Spectacolul este un amestec de oratoriu și piesă de teatru. Muzica acoperă cam o treime din reprezentație. Chiar cu un cor a debutat Ciclul Patimilor. În timpul momentelor muzicale, distribuite între acte, în corpul central al scenei era revelat un tablou vibrant ce ilustra episoade din Vechiul Testament: Alungarea din Paradis, Umilirea evreilor de către egipteni, Vițelul de Aur, Marea Roșie, Daniel în groapa leilor, Cain și Abel, Moise în fața faraonului, Sacrificiul lui Isac, Șarpele de bronz.

Prima scenă din Ciclul Patimilor a fost Intrarea în Ierusalim, cu o dezlănțuire de entuziasm a locuitorilor ce-L întâmpinau pe Mântuitor cu ramuri de palmier și-și aruncau hainele în fața asinului pe care călărea (Fig. 14). Pentru respectarea realității, pe scenă erau

aduse adesea animale de tot felul. În scena cu alungarea negustorilor și zarafilelor din templu, interpreții precupeților țin în brațe găini sau trag după ei berbeci, capre, oi și au coșuri cu porumbei pe care Mântuitorul le deschide și aceștia zboară spre cer într-o elegantă fâlfăire (Fig. 15–16). Pilat din Pont și centurionul Longinus își fac intrarea călări (Fig. 17), iar în cortegiul regelui Irod, adus în lectică, se află și două cămile. Întâmplător sau premeditat, Pilat are alura și gestica împăratului Napoleon I.

Fig. 14 – Isus intrând în Ierusalim, © Passionspiele Oberammergau 2022, foto Birgit Gudjonsdottir.

Fig. 15 – Alungarea negustorilor din templu, © Passionspiele Oberammergau 2022, foto Birgit Gudjonsdottir.

Fig. 16 – Alungarea negustorilor din templu, foto Arno Declair.

Fig. 17 – Caiafa și Pilat din Pont, foto Gabriela Neeb.

În pauză am observat în zona casei de bilete trei persoane cu niște pancarte, înconjurate de un mic gard al poliției, prezentă în număr mare spre a asigura ordinea. Unul dintre ei era desculț și îmbrăcat cu un halat alb, larg, purtând o perucă și o barbă cam neatent lipită, spre a semăna Mântuitorului. El și însoțitorii protestau contra folosirii animalelor în înscenarea Patimilor. Dar se pare că nu prea erau luați în seamă, căci patrupezele necuvântătoare au fost figuranți remarcabili și în partea a doua a spectacolului.

În pauza dintre orele 17.00 și 20.00, notabilitățile au fost invitate la un dîneu într-un cort unde accesul se făcea pe baza unei invitații speciale și a brățării de identificare ce se dădea la intrare, care era de altă culoare decât a celorlalți spectatori. Gazetarii au avut și ei masa asigurată în cortul presei, alături.

Fig. 18 – Spălarea picioarelor, foto Sebastian Schulte.

Fig. 19 – Cina cea de Taină, © Passionspiele Oberammergau 2022, foto Birgit Gudjonsdottir.

Fig. 20 – Ecce Homo, © Passionspiele Oberammergau 2022, foto Birgit Gudjonsdottir.

Fig. 21 – Drumul Crucii, © Passionspiele Oberammergau 2022, foto Birgit Gudjonsdottir.

Fig. 22 – Crucificarea, foto Arno Declair.

Fig. 23 – Moartea pe Cruce, © Passionspiele Oberammergau 2022, foto Birgit Gudjonsdottir.

Fig. 24 – Coborârea de pe Cruce, © Passionspiele Oberammergau 2022, foto Birgit Gudjonsdottir.

Partea a doua a început la ora 20.00 după mai multe semnale date prin sunete de trompetă. Din cauză că teatrul este deschis, la ceasurile serii începea să se simtă răcoarea specifică unei zone montane, așa că majoritate spectatorilor se acopereau cu pături aduse de acasă ori îmbrăcau câte un pulover sau o haină mai groasă.

Pentru Cina cea de Taină, pe scenă se creează un spațiu mai mic prin ridicarea de către Apostoli a unui cort prin manipularea unor frânghii (Fig. 18). Spălarea picioarelor și împărțirea pâinii și vinului au solemnitatea pe care numai în pictura manieristă o poți întâlni. Cadrul era cufundat în semiobscuritate, fiind doar o menoră pe masă care dădea un ecleraj discret din flăcările plâpânde, tremurătoare la adierea vântului primăvăratic (Fig. 19). Astfel era accentuată nota de mister dată de clar-obscur ca în pânzele tenebroșilor din secolul al XVI-lea. Apoi Rugăciunea pe Muntele Măslinilor, vânzarea lui Iuda, arestarea și Lepădarea lui Petru s-au succedat cu repeziciune, ca într-o predică din Săptămâna Patimilor. Un rol excelent interpretat a

fost acela al lui Iuda, convingător prin întrebările ce și le punea, prin zbuciumul interior când și-a dat seama că și-a trădat Învățătorul, disprețul ce i-l arată membrii Sinedrului și sinuciderea, foarte convingătoare, cu ștreangul de gât. De altfel, toate scenele sunt reprezentate cu mult realism: se aud ciocanele care bat piroanele în mâinile Lui, gemetele de durere, sângele care-I șiroiește pe trup. Martiriul Mântuitorului a impresionat profund audiența prin violența și dramatismul său: Flagelarea, „Ecce Homo” (Fig. 20), coroana de spini, Pilat spălându-și mâinile, apoi aruncând apa din lighean, cu dispreț, spre marii preoți și mulțimea care nu-l alesese pe Isus spre a fi cruțat de supliciu, Drumul Crucii (care era masivă și grea, copleșindu-l pe interpret) (Fig. 21), ținutarea – cu gemetele de durere ale condamnaților –, ridicarea crucilor prin tragerea lor cu niște funii și fixarea în dușumeaua scenei (Fig. 22), apoi sfâșietorul strigăt „Eli, Eli, Lama Sabachtani!” și moartea (Fig. 23). Coborârea de pe Cruce urma, de asemenea, iconografia cunoscută a picturilor cu acest subiect, în special compozițiile lui Peter Paul Rubens și ale școlii sale (Fig. 24).

În ultima scenă, după Înviere și apariția îngerului care se adresează celor trei Marii, corul interpretează un imn de glorie, după care întoarce spatele și dispăre în fundul scenei, fără a mai reveni să mulțumească pentru aplauzele frenetice ale spectatorilor.

Reprezentarea este memorabilă și dă de gândit în legătură cu devoțiunea sătenilor care, fără a avea studii dramatice, pot interpreta atât de convingător, ca niște profesioniști, rolurile dificile ce le sunt încredințate.

*Passionspiele. Oberammergau 2022*⁴, un elegant volum, cartonat, cu fotografii din timpul repetițiilor și al spectacolului, în care este inclusă și istoria acestei înscenări de la începuturile sale până la zi, cu imagini de arhivă, de când au început să fie făcute fotografii și filme, dă măsura efortului colectiv pentru reușita acestei antreprize periodice.

La Oberammergau Museum a fost organizată, pentru acest eveniment, o expoziție intitulată „(Im)Materiell – Stoff, Körper, Passion. Eine Gebäude- und Rauminstallation zur Passion 2022”, deschisă între 23 aprilie și 16 octombrie 2022. Fațada clădirii era „ambalată”, ca un cub, în niște panouri pe care erau lipite bucăți din vechile costume sau chiar costume întregi, toate în nuanțe de albastru, din anterioarele producții ale Patimilor din 2000 și din 2010. În interior, traseul de vizitare era ghidat de o funie împletită din părul și bărbile interpreților. Copii contemporane ale unor sculpturi în lemn cu personaje din Ieslea Crăciunului, cioplite în secolele al XVII-lea și al XIX-lea, erau învelite în material textil de culoare nedefinită și așezate în vitrine sau pe rafturi. Funia de păr conducea spre ultima sală unde era o instalație cu jocuri de lumini și sunete, vizitatorul fiind integrat în spectacolul multimedia. Între intrarea în muzeu și această ultimă sală, era expoziția de bază unde erau prezentate jucării din lemn: căluți, animale, soldați sau figurine pentru Iesle, lucrate de inspirații meșteșugari ai locului. Dălți și unelte folosite de ei erau, de asemenea, expuse. Această expoziție completă, în chip admirabil, spectacolul de amatori al Pasiunilor.

ADRIAN-SILVAN IONESCU

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ INAUGURALĂ A CENTRULUI DE CERCETARE
ASUPRA MUZICILOR SECOLULUI XIX (CENTRE FOR NINETEENTH-CENTURY
MUSIC STUDIES/CNCMS), BUCUREȘTI, 10–11 DECEMBRIE 2020

În zilele de 10 și 11 decembrie 2020 a avut loc conferința internațională inaugurală a Centre for Nineteenth-Century Music Studies (CNCMS) în cadrul Universității Naționale de

⁴ *Passionspiele. Oberammergau 2022*, Herausgegeben von der Gemeinde Oberammergau, Verlag Theater der Zeit, Berlin, 2022.

Muzică din București. Sub titlul „Music, Multiculturality and Sociability in the 19th-Century Central and South-Eastern European Salons”, evenimentul – desfășurat online – a adus împreună muzicologi din Austria, Grecia, Croația, SUA, Marea Britanie, Portugalia, Germania și România. În deschiderea conferinței a luat cuvântul prof. univ. dr. Nicolae Gheorghită, prorector al Universității Naționale de Muzică din București, inițiatorul proiectului, care a expus principalele direcții de dezvoltare ale acestui demers bazat pe abordarea vieții muzicale din perspectiva europeană multiculturală în secolul al XIX-lea. Muzicologul Cătălin Cernătescu de la Universitatea Națională de Muzică din București a prezentat site-ul Centrului (<https://unmb.ro/cncms/>) și baza sa de date, bază care însumează un fond digital de carte, partitură, manuscrise și material bibliografic ce cuprinde peste 6000 de titluri și documente de referință pentru cultura muzicală românească și internațională din secolul al XIX-lea.

Prima prezentare din cadrul conferinței s-a datorat muzicologilor din Grecia, Avra Xepapadakou de la Universitatea din Nicosia și Alexandros Charkiolakis de la *The Friends of Music Society* din Atena. Prin subiectul ales, *Eight Salon Music Pieces from Nineteenth-Century Greece*, ei au oferit o privire de ansamblu a muzicii de salon din Grecia secolului al XIX-lea, cât și analiza unor lucrări muzicale din trei zone geografice diferite: Insulele Ionice, Atena și centrele urbane din Patras și Hermoupolis. Cele opt lucrări reprezentative de muzică grecească sunt incluse în volumul colectiv publicat în anul 2020 de Editura Universității Naționale de Muzică din București: *19th-Century Salon Music from the Balkans* (editor: Nicolae Gheorghită).

În continuare, Dalia Simona Rusu-Persic de la Universitatea Națională de Arte „George Enescu” din Iași a prezentat lucrarea *Salon Music in the Second Half of the Nineteenth-Century Iași*, în care a surprins viața socio-culturală a mijlocului de secol XIX în Iași. De asemenea, a evidențiat o serie de idei prezente în documentele cercetate și a vorbit despre piese ale compozitorilor care au activat la Iași în secolul al XIX-lea: Alexandru Flechtenmacher, Gheorghe Burada, Pietro Mezzetti, Enrico Mezzetti și Eduard Caudella. Analiza compozițiilor a pus în evidență concordanța stilistică între creația autohtonă și cea europeană în ceea ce privește repertoriul genului: miniaturi camerale, vocale și instrumentale, dansuri de societate precum polcă, vals, cadril, mazurcă etc.

A urmat Emese Sófalvi de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj, în a cărei prelegere – *Nineteenth-Century Collections of Musical Manuscripts in Cluj/Kolozsvár* – este reconstituită o listă a lucrărilor compozitorilor cunoscuți ai vremii (Ödön Farkas, contele Wesselényi). Autoarea a menționat faptul că Biblioteca Universității Centrale „Lucian Blaga” din Cluj deține un număr mare de manuscrise muzicale, majoritatea provenite din colecții particulare sau instituționale din secolul al XIX-lea. Totodată, a stabilit legături între materialul cercetat și cele similare aflate la Arhivele Statului, Biblioteca Academiei Române din Cluj, Biblioteca Academiei Naționale de Muzică „Gheorghe Dima” și Teatrul Maghiar din Cluj.

Comunicarea muzicologului și organistului Erich Türk, de la Academia Națională „Gheorghe Dima” din Cluj, a pus în evidență contribuția compozitorilor vienezi Philipp Caudella și Georg Ruzitska asupra culturii muzicale autohtone. Cei doi muzicieni stabiliți la Cluj au influențat, prin mai multe direcții de activitate, dezvoltarea vieții muzicale transilvănene. Au compus, în principal, repertoriu cameral: piese pentru pian, pentru voce și pian, piese pentru formații instrumentale destinate muzicii de salon. Pe lângă activitatea componistică, au desfășurat și o activitate didactică și editorială, contribuind astfel la procesul de educație muzicală a societății clujene. Analiza lucrărilor *Tema con variazioni* de Caudella și *Plainte, Invocation et Contentement – Esquisse harmonique pour le piano* de Ruzitska a evidențiat buna stăpânire a tehnicilor de compoziție clasică în cazul lui Caudella și influențele perioadei romantice în cazul lui Ruzitska, acesta declarându-se admiratorul lui Beethoven.

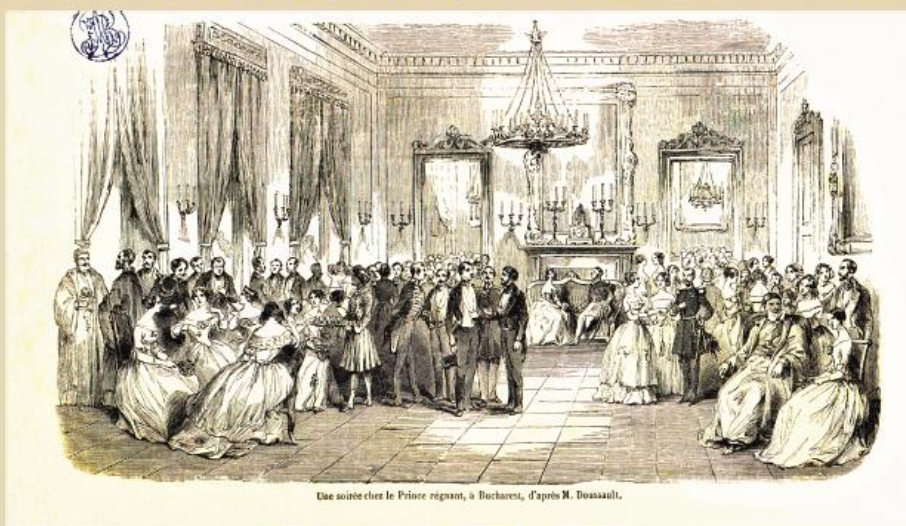
MUSIC, MULTICULTURALITY AND SOCIABILITY IN THE 19TH-CENTURY CENTRAL AND SOUTH-EASTERN EUROPEAN SALONS

**Inaugural Conference of the
CENTRE FOR NINETEENTH-CENTURY MUSIC STUDIES
(CNCMS)**

Days and dates: Thursday, December 10, 10:00–18:30

Friday, December 11, 10:00–14:00

Location: Zoom, National University of Music Bucharest, Auditorium Hall

Un soir   chez le Prince r  gnant,    Bucharest, en 1843.
Gravure sur bois d'après Ch. Doussault („L' Illustration", 1848)

Afi  ul conferin  ei

Muzica de salon, tema principală a conferinței, a fost exemplificată sonor printr-un concert de piese rom  ne  ti din perioada discutată, concert realizat de pianista Karina   abac, doctorandă a Universit  ii Naționale de Muzică din București, înregistrat în mod special cu acest prilej (<https://unmb.ro/cncms/resurse/inregistrari-multimedia/>).

Walter Zev Feldman, cercetător la New York University, Abu Dhabi   i director artistic al Klezmer Institute, a prezentat lucrarea *Francois Rouschitzki's "Musique Orientale: 42 Chansons et Danses Moldaves, Vallaques, Grecs et Turcs" Iași, 1834 as a Source for the Interaction of Turkish, Greek, Western and Jewish Elements in the Creation of Urban Music in*

Moldova. Această lucrare a urmărit prezentarea unei colecții de muzică urbană moldovenească de la începutul secolului al XIX-lea și realizarea unor conexiuni cu muzica otomană.

Haiganuş Preda-Schimek, cercetătoare independentă stabilită la Viena, a prezentat lucrarea *Salon Music from Wallachia: A Short History in Six Tableaux*. Autoarea a selectat opt piese pentru a ilustra câteva genuri tipice precum dansuri de societate, lucrări de sorginte folclorică ş.a. Toate lucrările prezentate datau din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când „muzica de salon” a început să se afirme ca gen.

Tatjana Marković, de la Austrian Academy of Sciences din Viena, a prezentat prelegerea *Nineteenth-Century Music Salons and Imperial Legacies: Cultural Transfer of European Musical Life to Serbian Places*, în care a detectat elemente caracteristice mai multor etnii ce se regăsesc în muzica din Serbia. A menţionat în mod special faptul că primele publicații de muzică națională sârbă, aranjamente ale unor lucrări folclorice, au apărut la Viena.

Contribuția muzicologului Bennett Zon de la Durham University – *Anti-Semitism and Hebrew Music in Carl Engel's Music of the Most Ancient Nations (1864)* – a pus în lumină diferite forme de manifestare a antisemitismului pornind de la publicația apărută în 1864, *The Music of the Most Ancient Nations* de Carl Engel. În domeniul vieții muzicale, antisemitismul a avut drept consecință oprirea etnicilor evrei, mulți dintre aceștia melomani, interpreți și susținători ai activității din saloanele muzicale.

Dan Dediu, compozitor și profesor la Universitatea Națională de Muzică din București, a prezentat o cercetare în afara temei generale, anume o incursiune în creația lui George Enescu: *A Short Story of George Enescu's First "Unfinished Symphony" (Symphony No. 4, edited by Pascal Bentoiu)*. Cercetarea sa a avut în vedere reconstituirea unei simfonii „neterminate” a lui George Enescu de către compozitorul Pascal Bentoiu. Urmărind etapele de geneză ale simfoniei, Dan Dediu a stabilit conexiuni stilistice și formale cu opera enesciană *Oedipe*. În afara celor 53 de pagini complet orchestrate de George Enescu, schița partiturii în manuscris a fost descifrată și orchestrată în totalitate de Pascal Bentoiu. De asemenea, autorul prelegerii a propus și comentat o versiune a unei analize formale, combinând mai multe metode bazate pe sistemul de notație al dirijorului Constantin Bugeanu, precum și câteva subiecte interesante referitoare la alegerile semiografice.

Croația a fost reprezentată în cadrul conferinței de Vjera Katalinić și Stanislav Tuksar de la Croatian Academy of Sciences and Arts din Zagreb prin comunicarea *Music in Nineteenth-Century Croatia on the Crossroads between Central, Mediterranean and Eastern Europe*, care a prezentat câteva exemple din creația autohtonă de gen, influențată de muzica italiană a epocii.

Ivan Moody de la Universidade Nova din Lisabona s-a concentrat asupra semnificației moștenirii bizantine în muzica din Balcani a secolului al XIX-lea. Comunicarea sa, *Byzantium and Orthodoxy in the Construction of Balkan Musical Identities in the Long Nineteenth-Century*, a abordat fenomenul dintr-o largă perspectivă având în vedere caracteristica moștenirii bizantine, anume înglobarea diferitelor influențe etnice într-o sinteză multiculturală paradigmatică. Comunicarea a urmărit tocmai detectarea în muzica sud-estului european a acestor multiple influențe.

Prelegerea de încheiere a conferinței, susținută de Ralf Martin Jäger de la Westfälische Wilhelms-Universität din Münster – *The Musical Salon in the Nineteenth-Century: A place for Art, Mediation, Discourse and Transfer in the Context of Europe* –, a depășit aria geografică strict europeană deoarece a făcut referiri și la viața muzicală din Imperiul Otoman. Detaliata prezentare a repertoriului interpretat în concertele de salon din Germania secolului al XIX-lea a fost completată de către Ralf Martin Jäger cu date despre viața muzicală desfășurată la Înalta Poartă. Conexiunea dintre muzica europeană de gen și zona de cultură orientală s-a datorat turneelor unor muzicieni europeni precum violonistul francez Horace Poussard și pianistul

german Eduard Litzmann în Imperiul Otoman, cât și încercărilor muzicienilor turci de a compune în stilul muzicii europene clasice.

GEORGE-ANDREI BUTCĂ

PARTICIPĂRI ALE CERCETĂTORILOR INSTITUTULUI DE ISTORIA ARTEI „G. OPRESCU” LA FESTIVALURI INTERNAȚIONALE DE FILM DIN 2021

PFF (Croatia)

În perioada 17–24 iulie 2021 a avut loc a 68-a ediție a celui mai vechi festival de film din Croația, Pula Film Festival (PFF). A fost prima ediție care l-a avut ca director artistic pe cineastul Pavo Marinković, un bun cunoscător al industriei filmului din România. Evenimentul s-a bucurat de succes deopotrivă la profesioniști (croați și străini) și la publicul local. În competiția internațională au fost selecționate două creații ale unor regizori români: *Babardeală cu bucluc sau porno balamuc* (coproducție România-Luxemburg-Cehia-Croația) de Radu Jude – film distins cu două premii „Arena de Aur”, în calitate de coproducție europeană cu participare minoritară croată – și *Berliner* de Marian Crișan. De asemenea, în secțiunea de film studentesc a festivalului au fost incluse patru producții ale UNATC București, regizate de Alma Buhagiar, Eugen Dediu, Alin Duruian și Ioana Grigore.

Mihai Fulger înmânează Premiul criticii cineastului croat Zrinko Ogresta la PFF 2021.

Juriul competiției croate a fost compus din renumitul cineast polonez, stabilit în Marea Britanie, Paweł Pawlikowski (regizorul filmului *Ida*, premiat cu Oscar în 2015), Mimi Plauché, directoarea artistică a Festivalului Internațional de Film de la Chicago (cel mai vechi festival de

film competitiv din America de Nord) și trei personalități ale industriei cinematografice croate: actrița Zrinka Cvitešić (activă și în Marea Britanie), regizorul Danilo Šerbedžija și directorul de imagine Mirko Pivčević.

Din juriul competiției internaționale au făcut parte regizorul și scenaristul britanic Ben Hopkins, actrița, scenarista și regizoarea croată Lana Barić și curatoarea, conferențiera și regizoarea croato-olandeză Rada Šešić. Mihai Fulger (Institutul de Istoria Artei) a făcut parte, alături de austriaca Magdalena Miedl și croatul Nenad Polimac, din Juriul criticii, care a acordat un premiu pentru competiția croată și altul pentru cea internațională. Câștigătorii celor două premii au fost *Floare albastră/Plavi cvijet* (Croatia-Serbia) de Zrinko Ogresta și, respectiv, *Limbo* (Marea Britanie) de Ben Sharrock.

Film 4 Fun

După ediția din 2020, desfășurată integral *online*, festivalul internațional de comedie Film 4 Fun, înființat și condus de producătoarea, monteuză și profesoara Laura Baron, a propus o a 13-a ediție mixtă (atât *online*, cât și în Sinaia, orașul care găzduiește în general festivalul). Între 5 și 8 august 2021, 25 de scurtmetraje comice din 12 țări (România, Franța, Spania, Germania, Argentina, Belgia, Brazilia, Columbia, Mexic, Moldova, Olanda și SUA), selecționate de Mihai Fulger (directorul artistic al festivalului), au putut fi vizionate, de oriunde în lume, pe *site-ul* Film4Fun.ro, iar spectatorii au putut vota pentru Premiul Publicului (acordat în 2021 unei producții mexicane).

Echipa și invitații Film 4 Fun 2021.

Competiția Film 4 Fun 2021 a fost evaluată de un juriu internațional, compus din criticul de film francez Fabien Baumann (redactor al reputatei reviste de specialitate *Positif*), scenarista, producătoarea și selecționera rusă Aleksandra Zhukova, regizoarea și scenarista greacă Rinio Dragasaki, actrița Ada Condeescu și compozitorul Cristian Lolea. Gala de premiere a avut loc pe 8 august 2021, la Cinema Carpați din stațiunea montană, și a fost transmisă în direct pe Facebook și YouTube. Juriul internațional a premiat două scurtmetraje comice din Franța

(Cel mai bun scurtmetraj și Cel mai bun scenariu) și unul din România (*Probleme la apartamentul 14* de Radu Barbu – Cel mai bun regizor). Festivalul a mai acordat o mențiune specială unei alte producții românești (*Vânătoare de hipopotami și crocodili* de Germain Kanda). Trofeul Film 4 Fun – acordat la fiecare ediție unui actor român important, a cărui carieră cuprinde roluri comice memorabile – i-a revenit anul acesta Emiliei Popescu. La edițiile anterioare ale festivalului, trofeul Film 4 Fun le-a mai fost înmănat actorilor Stela Popescu, Draga Olteanu-Matei, Rodica Popescu-Bitănescu, Gheorghe Visu, Coca Bloos, Radu Gabriel, Ion Dichiseanu și Magda Catone. La gala de premiere a festivalului au luat parte actorii Cătălin Neamțu, Gheorghe Visu și Vlad Vîlcu.

KVIFF (Cehia)

A 55-a ediție a Festivalului Internațional de Film de la Karlovy Vary (KVIFF), cel mai important festival de film din Europa Centrală și de Est și unul dintre cele mai vechi din lume, s-a desfășurat între 20 și 28 august 2021. Cei mai populari invitați ai ediției au fost actorii Michael Caine (Marea Britanie), Johnny Depp și Ethan Hawke (SUA), fiecare prezentându-și unul sau două dintre cele mai recente filme. Britanicul a primit, în cadrul galei de deschidere, un Glob de Cristal onorific, înmănat de președintele festivalului, actorul ceh Jiří Bartoška. Johnny Depp a venit la Karlovy Vary pentru a-și promova activitatea de producător, iar Ethan Hawke a primit Premiul Președintelui la gala de închidere a ediției. Un alt Premiu al Președintelui i-a fost acordat, ca în fiecare an, unei personalități a cinematografiei cehe. În 2021, onoranta statueta i-a fost acordată lui Jan Svěrák, regizorul premiat cu Oscar pentru *Kolja* (1996).

Juriul FEDEORA la KVIFF 2021 (Natascha Drubek-Meyer, Mihai Fulger și Nino Kovačić).

Competiția principală a festivalului a inclus 12 filme din 15 teritorii ale globului. Trofeul Globul de Cristal i-a revenit celui de-al doilea lungmetraj al cineastului sârb Stefan Arsenijević, o coproducție Serbia-Franța-Luxemburg-Bulgaria-Lituania intitulată în original *Strahinja Banović*, de fapt o adaptare modernizată a omonimului poem epic medieval cu autor anonim.

Mihai Fulger a făcut parte, alături de Natascha Drubek-Meyer (Germania) și Nino Kovačić (Croatia), din juriul Federației Criticilor de Film din Europa și Zona Mediteranei (FEDEORA). Acest juriu a avut sarcina de a evalua 12 filme ale unor cineasți din Est aflați la primul sau al doilea lungmetraj (de ficțiune sau documentar), selecționate în competiția „East of the West” și prezentate în premieră mondială la KVIFF. Premiul FEDEORA a fost acordat debutului regizorului gruzin Ioseb „Soso” Bliadze, *Moartea lui Otar/Otar's Death* (coproducție Georgia-Germania-Lituania). Juriul FEDEORA a mai decernat o Mențiune specială documentarului ceh *Unitate de supraviețuire intensivă/Intensive Life Unit* de Adéla Komrží.

Buzău IFF

Buzău International Film Festival (BUZZ IFF) face parte din Buzău International Arts Festival, o manifestare amplă dedicată mai multor arte, care se desfășoară în lunile august și septembrie și care îi face pe buzoieni să nu se plictisească în timp ce, în alte zone, activitățile artistice sunt în relaș sau, pur și simplu, autoritățile locale ignoră cultura. În 2021, la ediția a 6-a, printre ai cărei invitați s-a numărat și Marian Țuțui (Institutul de Istoria Artei), festivalul s-a desfășurat în trei locații (Teatrul George Ciprian, Sala Amfiteatru a Muzeului Județean și Amfiteatrul din Parcul Tineretului). Actorul italian Franco Nero și regizorii Alexander Hausvater și Nae Caranfil au fost câțiva dintre oaspeții celebri ai ediției.

Festivalul a început pe 29 august, cu două proiecții ale unor lungmetraje de animație pentru copii produse de studiourile Disney și Pixar: *O poveste încâlcită/Tangled* (2010), în regia lui Nathan Greno și Byron Howard, și, respectiv, *Incredibilii/The Incredibles* (2004), realizat de Brad Bird. Între 12 și 17 septembrie au rulat filmele din competiție (nu mai puțin de 55 de producții din 23 de țări). 12 septembrie a fost „Ziua filmului moldovenesc”, fiind prezentate cinci scurtmetraje – *Verde de brilliant* (Cristian Oloi, 2019), *Paparuda* (Lucia Lupu, 2016), *Of* (Vlad Bolgarin, 2019), *Today Artist, Tonight Taxis* (Dumitru Grosei, 2018) și *Mamu* (Mihai Rezuneț, 2019) –, ca și documentarul de lungmetraj *Grădina sovietică* (Dragoș Turea, 2019). La categoriile „Lungmetraj” și „Film documentar”, membrii juriului – producătoarea Valentina Iusuphodkaev, directoarea Centrului Național al Cinematografiei din Republica Moldova, producătorul grec George Kalomenopoulos și criticul de film Alin Ludu Dumbravă – au ales drept câștigătoare filmele *Fratele mai mare/Sin* (Bosnia și Herțegovina-Croatia-România-Slovenia-Muntenegru, regia Ines Tanović, 2019) și, respectiv, *Un portret în căutarea fericirii/A Portrait on the Search for Happiness* (Germania, Benjamin Rost, 2020). La categoriile „Scurtmetraj” și „Film studentesc”, juriul – alcătuit din producătoarea Laura Baron, regizorul Dumitru Grosei (Republica Moldova) și bloggerul Mihai Vasilescu – a premiat filmele *Noapte bună/Da Yie* (Ghana-Belgia, regia Anthony Nti, 2019) și, respectiv, *Noapte arabă/An Arabian Night* (Marea Britanie-Liban, regia Pierre Mouzannar, 2020).

CEFF Timișoara

Ediția a 5-a a Festivalului de Film Central European Timișoara (CEFFTM), cu tema „Noua realitate”, a avut loc între 1 și 5 septembrie 2021. Ediția s-a deschis, asemenea celor

anterioare, cu un cine-concert: solista Mădălina Pavăl și cei 12 instrumentiști cu care colaborează au acompaniat muzical filmul românesc presonor *Manasse* (1925), adaptare în regia lui Jean Mihail după piesa de teatru cu același titlu a lui Ronetti Roman. Mihai Fulger a făcut parte, alături de actrița Ana Covalciuc și producătorul László Kántor, din juriul principalei secțiunii competiționale. Juriul a avut sarcina de a evalua șase lungmetraje din cei doi ani precedenți, central-europene, sud-est-europene sau coproducții, majoritatea prezentate în avanpremieră națională la Timișoara. Trofeul pentru Cel mai bun film a fost acordat lungmetrajului de debut al regizorilor maghiari Nándor Lőrincz și Bálint Nagy, *Din câte știu/Legjobb tudomásom szerint*. Cineastul german Hüseyin Tabak a câștigat premiul pentru cea mai bună regie cu *Gipsy Queen* (coproducție Germania-Austria). Distincția a fost ridicată de actrița principală din film, Alina Șerban. Premiul pentru Cel mai bun scenariu i-a revenit lui Ilja Zofin, pentru *Lecții de persană/Persian Lessons* (Rusia-Germania-Belarus), în regia lui Vadim Perelman. În competiție a fost selecționat și *Rondul de noapte*, lungmetraj care marchează revenirea în cinematografia românească a regizorului și operatorului Iosif Demian, reprezentant de prim-plan al „generației '70”.

Juriul competiției studențești – compus din Melania Oproiu (monteuză), Marian Sorin Rădulescu (critic de film) și Răsvan Popescu (jurnalist, scenarist și scriitor) – a acordat Premiul „Radu Gabrea” (numit în memoria cineastului care a înființat CEFF, la Mediaș, în 2011) filmului *Vânătoarea de cerbi*, o producție UNATC București în regia lui Andrei Olănescu. Secțiunea „Panorama” a propus filme atractive pentru un public larg, fiind prezentate în avanpremieră comediiile românești *Lebensdorf* de Valentin Hotea și *Complet necunoscuți* de Octavian Strunilă.

„Toamnă la Voroneț”

Mihai Fulger a fost coordonator artistic al ediției a 41-a a Festivalului Internațional de Film, Diaporamă și Fotografie „Toamnă la Voroneț”, desfășurată la Gura Humorului în perioada 6–10 octombrie 2021. Cele patru secțiuni competiționale ale ediției („Film documentar”, „Film studențesc”, „Film turistic” și „Digiporamă”) au inclus 50 de filme, alese de Mihai Fulger din cele peste 2 500 de producții cinematografice, reprezentând 107 teritorii ale lumii, înscrise în festival. Criticul de la Institutul de Istoria Artei a moderat discuțiile cu cineăștii participanți la eveniment. Din juriul care a stabilit palmaresul ediției au făcut parte cineăștii Radu Mihăileanu, Tereza Barta, Laurențiu Damian și Adrian Sitaru, alături de criticul Dana Duma.

„Toamnă la Voroneț” 2021 l-a avut ca invitat pe Marian Țuțui, care și-a lansat la Gura Humorului cel mai recent volum, *Studii de film românesc și balcanic*. La lansarea cărții sale au vorbit Laurențiu Damian, președintele Uniunii Cineăștilor din România, și Ovidiu Lazăr, regizor de teatru. De asemenea, Marian Țuțui a prezentat filmele *Trăiește!* de Radu Mihăileanu, în dialog cu autorul său, și *O vară de neuitat* de Lucian Pintilie.

În cadrul festivalului s-au mai lansat, în prezența autorilor, cărțile *Istoria filmului românesc de animație (1920–2020)* de Dana Duma, *Florin Mihăilescu. Imaginea imaginii de film și Andrzej Wajda – „omul de celuloid”* (ediție revăzută și adăugită) de Titus Vîjeu, *Mărul de sticlă* de Laurențiu Damian și *Întrevederi* de Călin Stănculescu. Un alt invitat special al festivalului a fost cineastul Nae Caranfil, care a susținut un apreciat *masterclass* de regie, pe baza diferitelor variante de montaj ale filmului său *Mai aproape de lună/Closer to the Moon* (2014), proiectat anterior.

Nae Caranfil susținând un masterclass de regie în cadrul Festivalului Internațional de Film „Toamnă la Voroneț”.

Programul ediției 2021 a mai inclus vernisajele a trei expoziții, două de pictură – *Reflexe* de Liviu Suhar și *Simboluri* de Radu Bercea – și una de fotografie – *Bucovina: arhitectura spiritualității (ctitorii sucevene)* de Alexandru Nae.

MIHAI FULGER
MARIAN ȚUȚUI

LANȘAREA CĂRȚII *STUDII DE FILM ROMÂNESC ȘI BALCANIC* DE MARIAN ȚUȚUI LA CINEMATECA ROMÂNĂ, BUCUREȘTI, 13 IANUARIE 2022

În seara zilei de 13 ianuarie 2022, Sala Eforie (Jean Georgescu) a Cinematecii Române din București a găzduit lansarea celui mai recent volum al criticului și istoricului de film Marian Țuțui. Autorul, cercetător din 2014 al Institutului de Istoria Artei, în cadrul căruia conduce din 2018 sectorul „Artele spectacolului. Teatru și film”, a publicat la sfârșitul lui 2021 o a patra carte de cinema la editura bucureșteană Noi Media Print, *Studii de film românesc și balcanic* (volumele anterioare sunt: *Orient Express. Filmul românesc și filmul balcanic* – ediția în română în 2008, ediția în engleză în 2011; *Frații Manakia și imaginea Balcanilor* – 2009; *O scurtă istorie a filmului românesc* – ediție bilingvă română-engleză în 2011).

Despre Marian Țuțui (totodată amfitrion al evenimentului) și noul său op a vorbit mai întâi criticul și istoricul de film Călin Stănculescu. Acesta a observat că autorul cărții este un specialist recunoscut al studiilor dedicate spațiului cinematografic balcanic, având un stil comparabil cu cel al criticului și teoreticianului francez André Bazin. Vorbitorul s-a concentrat asupra celor șapte studii de film românesc din volum, remarcând interpretările noi și soluțiile ingenioase propuse de Marian Țuțui. Metoda sa de cercetare, în opinia lui Călin Stănculescu, este inspirată de cea a unui important teoretician al filologiei clasice, Erich Auerbach, din lucrarea sa fundamentală, *Mimesis*. Cartea lansată, a mai afirmat Călin Stănculescu, este scrisă

„într-o frumoasă limbă românească, concisă, coerentă, convingătoare”, iar „amplitudinea, varietatea și profunzimea bibliografiei cercetate semnifică elocvent seriozitatea autorului”.

A urmat criticul și istoricul de film Dana Duma, profesoară de studii de film la Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” (UNATC) și secretară a Asociației Criticilor și Filmologilor din cadrul Uniunii Cineaștilor din România (UCIN). Conform Danei Duma, Marian Țuțui nu este doar un mare specialist, deschizător de drum în România, în cercetarea cinematografului balcanic (termen, de altfel, convingător definit în volum), ci și un energic creator de mediu cinematografic (în special prin numeroasele conferințe organizate de el, cu comunicările publicate ulterior în valoroase volume colective). În ceea ce privește stilul autorului, vorbitoarea l-a asemuit cu cel al filozofului sloven Slavoj Žižek, care își declară răspicat interesul pentru tot ceea ce se întâmplă în jurul filmelor analizate. Un alt merit al volumului lui Marian Țuțui este, pentru Dana Duma, identificarea stereotipurilor, de multe ori penibile, privindu-i pe balcanici.

Marian Țuțui și Dana Duma.

Editorul și jurnalistul Emil Stanciu, redactor la Noi Media Print, a vorbit despre seria de cărți de cinema a editurii sale (intitulată în prezent „Cinemagrafia”), printre ai cărei părinți se numără Marian Țuțui. De asemenea, Emil Stanciu a evidențiat fermitatea, pe deplin justificată, profesionalismul și tenacitatea autorului.

Marian Țuțui a relatat succint câteva anecdote semnificative pentru fascinația pe care o are față de Balcani și, implicit, pentru traseul său profesional. La lansare au mai participat colegi ai autorului de la Institutul de Istoria Artei și Facultatea de Arte a Universității „Hyperion” (dintre aceștia din urmă a ținut să ia cuvântul, felicitându-l pe Marian Țuțui pentru noua sa carte, conf. univ. dr. Vlad Leu), confrăți și prieteni.

Trei importanți filmologi străini, experți în cinematograful balcanic, care n-au putut lua parte la eveniment, au ținut să trimită înregistrări video despre Marian Țuțui și volumul său, clipurile fiind proiectate în cinematograf. Petăr Kărdjilov, istoric de film și scriitor de science-

fiction din Bulgaria, a vorbit despre întâlnirile sale cu colegul și prietenul său român, căruia îi apreciază „caracterul balcanic puternic”. Studiile lui Marian Țuțui apărute în engleză au promovat intens, conform filmologului bulgar, cinematograful balcanic, istoria sa, dar și succesele sale din prezent și, probabil, viitor. Ana Grgić, originară din Croația și, în prezent, profesoară asociată la Facultatea de Teatru și Film a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, a rememorat și ea întrevederile și colaborările cu Marian Țuțui (dintre acestea din urmă, cea mai recentă este un studiu în curs de apariție, scris împreună, despre sunet și muzică în cinematograful balcanic timpuriu). Ana Grgić a observat că „devotamentul și pasiunea lui Marian pentru cinematograful balcanic sunt deopotrivă nobile și neobosite”, iar entuziasmul său pentru filmul – și, în general, pentru studiile culturale – din Balcani este contagios. Savaş Arslan, profesor la Facultatea de Arte Frumoase a Universității „Dokuz Eylül” din Izmir, și-a așezat discursul sub semnul trenurilor, care au marcat încă de la începuturi istoria cinematografului (precum și bibliografia filmologică a lui Marian Țuțui). Pentru istoricul de film turc, „Marian este și el un fel de tren, care leagă Balcanii în multe moduri diverse”, opera autorului român fiind asemănată cu o rețea feroviară ce facilitează călătoria neîntreruptă dintr-o țară balcanică într-alta și scoate permanent în evidență conexiunile dintre țările regiunii.

Autorul și un grup de invitați în foaierul Cinematecii.

După discursurile înregistrate, la Eforie a fost proiectat un scurtmetraj tragicomic sârbesc, *Țara mea* (*Moja domovina*, 1997) de Miloš Radović, cu un subiect, inspirat de un caz real, similar celui al animației românești *La o barieră* (1990) de Radu Igazsag. A urmat o sesiune de autografe, iar evenimentul s-a încheiat în foaierul Cinematecii cu un cocktail pe acorduri de muzică balcanică.

MIHAI FULGER

